

tiones? Quarum et similium quaestionum vim ut intelligas, adverte vitam huius Entis unici quod est Deus contineri historia rerum naturalium humanique generis; eius namque explicatio et concreta magis determinatio fit inducendo successive formas inorganicas, organicas, animales, rationalem; quamvis oportuerit ab initio existere rationem ut esse posset Idea; quae quidem non satis cohaerent: quoniam vero volunt progressum successivum Entis necessarium esse ex extrinseca ipsius naturae lege, hinc colligunt historiam naturae humanique generis ac totius mundi a priori statui posse ac debere, seposita experientia. Intellectus enim noster qui est intellectus Dei nosse suas leges profecto debet. Verum ridiculi sunt cum historiam huiusmodi describunt. Dum enim videri volunt se ab experientia praescindere, illi semper ininituntur, et quae explicare nesciunt, audacissime negant (Cf. cl. Maret. Saggio sul Panteismo. Milano 1842, pag. 201 seq.).

Quaere ab eis quinam fuerit primus gradus humani generis quoad cultum religiosum: respondent feticismum seu cultum naturae, id scilicet ex profanis historiis quibus unice credunt, acceperunt. Verum quae necessitas huius imperfectionis ab initio? quia nimirum ab imperfecto ad perfectum fit progressus. Attamen historia certissima humanarum originum quam Moyses descripsit, huic placito contradicit. Praeterea cur, si progressus est necessarius, non ubique eodem tempore hic cultus desiit, sed etiamnum penes aliquas gentes perseverat? atque ita porro quoad cetera.

IV. Diximus systema Pantheismi esse maxime perniciosum. Sane omnis eo contingentia tollitur, omnisque libertas; singulae enim Entis explicationes seu evolutiones ex interna lege necessariae sunt; tollitur omnis lex moralis; quam enim legem feret Deo? nulla est actio inhonesta sed omnis recta et sancta; nullus est error, nulla falsitas: sed si quid falsum aut malum videatur, id dicitur incompleta vel anticipata veritas, aut incompletum bonum, quae progressu Entis complebuntur et perficientur. Nulla humana societas rationabiliter esse potest, cum quisque se esse arbitratur

ens absolutum et unicum, nulla religio. Homo Deo substituitur, ac Atheismus inducitur, Scepticismus, Nihilismus.

Nota. Cum audis a viris huius seculi praedicari *progressum*, perpende esse progressum pantheisticum, h. e. vitam Ideae seu Entis unici progressivo motu se necessario evolventis.

CAPUT II.

Distinctior conceptus divinae essentiae.

THESIS XIII^a

Cum quaelibet compositio I sive physica, II sive metaphysica enti necessario et infinito repugnet, Deus absolutissima gaudet simplicitate; III et idcirco immutabilis est; atque IV actus purissimus, qui unicus in se atque idem manens potest ad infinita obiecta terminari, et in infinitum effectus producere.

DECLARATIO I. PARTIS. Compositum est quod habet partes, simplex quod partibus caret. Simplex negat distinctionem in ente, negat proinde imperfectionem; nam ens eatenus perfectum est quatenus omnia eius constitutiva unita sunt, quo ergo maior est unitas eo maior est perfectio, et quo minor est unitas eo minor est perfectio; negando ergo distinctionem in ente, negatur quaedam imperfectio et ponitur perfectio. Conceptus igitur simplicitatis quoad modum quidem est negativus, quoad rem vero significatam positivus est. Simplicitas itaque est unitas indivisibilis, sive identitas perfectionum quae rem constituunt. Porro compositio physica ea est quae ex partibus distinctis et separabilibus saltem inadaequate resultat. Cf. tradita in Ont. Th. XXVII (1).

(1) Notio *compositi* quod sit *ens habens partes* communiter recipitur. Attamen solent theologi appellare personam Christi compo-

Iam vero omnis compositio physica enti necessario repugnat. Etenim primo ens necessarium est ens a se sive independens; atqui 1° omne compositum est ens dependens, dependet scilicet a partibus ex quibus constat; ergo ens necessarium nequit esse compositum. 2° Omne compositum est ens per se contingens; quia cum constet partibus, potest dissolvi; dissolutis autem partibus hoc ipso desinit esse compositum; ergo omne compositum potest non esse, seu contingens est; atqui ens necessarium nequit esse contingens; ergo. 3° Ens necessarium est ens infinitum, ens autem infinitum nequit exurgere ex finitis, partes autem componentes hoc ipso quod sunt partes alicuius totius, perfectibiles sunt ad invicem, ideoque finitae; ergo ens necessarium nequit esse compositum. Est igitur physice simplex.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Compositio metaphysica dicitur analogice ad modum compositionis physicae. Itaque sicut in compositione physica requiruntur partes quae uniantur simul et invicem perficiantur, ita in compositione metaphysica requiruntur formalitates quae concipi possunt ad modum partium, vel saltem tanquam perfectibiles ad invicem. Hinc quadruplex est compositio metaphysica 1° ex essentia et existentia, 2° ex genere et differentia, 3° ex natura et supposito, 4° ex essentia et modis. Cf. dicta in Ontologia Th. XXVIII.

Iam vero 1° generatim nulla compositio metaphysica

sitam quatenus in duabus naturis unitis subsistit, quamvis natura divina non sit pars; est enim aliquod totum quod perfici nequit. Quid inde? Si compositionem omnem consideremus quam ratio adinvenit, quae quidem exurgit ex partibus, retinenda est definitio philosophica; si vero quaeritur conceptus universalissimus et analogus compositi, dicendum est compositum esse physice quod ex pluribus distinctis est unum. Fieri vero potest quod alterum ex his sit solum habens non habitum, perficiens non perfectibile, ideoque non sit pars, alterumque se habeat ad modum partis cum habeatur et perficiatur. Quoniam autem modo loquimur de compositione naturae, quam ab ente necessario excludere volumus; et ea ex partibus semper coalescit quae se mutuo complent ad constitutionem totius, hinc in thesi satis est loqui secundum communem conceptum philosophicum.

admitti potest in Deo, quia omnis huiusmodi compositio fundamentum habet in finitate formalitatum; finitum enim tantummodo est perfectibile, atque ut tale concipi potest: porro omnis formalitas in Deo infinita est. Sane 2° speciatim divina essentia huiusmodi est, ut de eius intrinseca ratione sit existentia, nequit ergo concipi composita cum existentia. Item gradus omnes perfectionum divinae naturae infiniti sunt, nec possunt existere divisi; ergo nequit concipi genus et differentia in Deo. 3° Rursus natura divina est essentialiter persona (novimus autem ex fide eam in tribus subsistere personis), et a nullo perfectiore assumi potest; ergo nequit compositio metaphysica ex natura et supposito in Deo locum habere. 4° Tandem nulla perfectio ad essentiam divinam spectans potest ei esse accidentaliter, quia divina essentia cum sit plenitudo entis est essentialiter omnis perfectio simplex possibilis. Quaevis ergo perfectio possibilis Deo est entitas necessaria: quia vero unicum existere potest ens necessarium, quidquid ut necessarium concipitur, de illius unici intrinseca ratione est et concipi debet. Quocirca nequit esse vel concipi in essentia divina compositio metaphysica ex ipsa et modis.

Corollarium. Ex eo quod in Deo admitti nequeat compositio metaphysica ex essentia et existentia, sequitur Deum esse suum esse; quae loquendi ratio nihil aliud significat quam Deum necessario existere, atque adeo nullam esse compositionem metaphysicam inter essentiam divinam eiusque existentiam. Pariter cum nulla sit compositio ex essentia et modis dici debet Deum esse suam sapientiam, suam bonitatem, etc. atque id eodem modo explicatur ac praecedens. Hinc liquet cur de Deo nomina abstracta simul et concreta praedicari possint. Nomen enim concretum realitatem formae per ipsum expressae significat; nomen autem abstractum significat plenitudinem formae, ac eius talem possessionem ut compositionem quoque metaphysicam excludat. Quare Deus et *sapiens* ex. gr. dicitur ut eius sapientia realis significetur, dicitur et *sapientia* vel *ipsa sapientia*, ut significetur Deum esse et infinite sapientem,

et a se ipso necessario sapientem. Cf. S. Thomam I p. q. XIII. a. 1.

DEMONSTRATIO III. PARTIS. Mutatio improprie dicta est vel inceptio, vel cessatio existentiae. Mutatio proprie dicta est transitus subiecti ab uno modo se habendi ad alium, qui dupliciter fieri potest, vel novam perfectionem acquirendo, vel habitam amittendo (O. Th. XXXI). Iam vero ens necessarium mutari nequit; non improprie, quia hoc ipso quod est ens necessarium nunquam incepit et nunquam desinere potest; non proprie quia eatenus proprie mutaretur quatenus aliquid vel reciperet, vel admitteret; atqui nihil recipere potest quia est ens infinitum incapax cuiuscumque augmenti; nihil amittere potest quia cum sit simplicissimum, 1° si aliquid amitteret, totum desineret, ideoque cessaret existere, quod repugnat; quia 2° si quid amitteret, perfectio ea quae amitteretur non haberet necessitatem existendi; si autem non haberet necessitatem existendi, spectare non posset ad Dei naturam. quia haec est necessaria et tota necessaria, quia simplicissima.

DEMONSTRATIO IV. PARTIS. Actus generatim dicitur perfectio quaevis, unde ens in actu est ens habens realem aliquam perfectionem, cui opponitur ens in potentia quod est id quod potest perfectionem habere qua caret. Hinc actus purissimus dicitur illud ens quod nullatenus est in potentia h. e. nulla perfectione caret. Atqui huiusmodi est Deus, quia infinitus est, ideoque omnem perfectionem habet quam potest habere, et nulla est in ipso potentialitas.

Cum in Deo nulla sit potentialitas: intellectus et voluntas non sunt nisi actualis cognitio et volitio quae unum et idem sunt tum inter se, tum cum divina natura propter simplicitatem. Iam vero hic unus actus potest terminari ad diversissima obiecta sive cognitionis, sive volitionis, et producere diversissimos effectus in infinitum, quia cum sit infinitus aequivalet in sua unitate infinitis actibus diversis tum cognitionis, tum volitionis, tum effectiois. Neque in eo ulla est repugnantia quod ex. gr. idem sit actus amoris quo Deus diligit iustos, et odii quo punit impios; actus enim

odii et amoris eatenus opponuntur quatenus circa idem obiectum esse non possunt; non autem quatenus non possint esse simul; atqui neque Deus idem obiectum secundum idem diligit et odit, sed idem actus pro uno obiecto est amor, pro alio est odium, et sic de reliquis actibus dicitur. Sed de hac re fusius cum de scientia et voluntate.

Nota. Cum simplicitate quae compositionem in seipso excludit coniungebant veteres repugnantiam quam habet divina natura ut in compositionem veniat cum aliis, ita ut veluti causa formalis naturam quamdam constituat; quae repugnantia potius quam ex simplicitate oritur ex infinitate. Omnis enim pars ordinatur ad totum, perficitur ab alia parte, et est imperfectior toto; Deo autem qui est ens primum repugnat ordinari ad aliud, et cum sit ens infinitum, ei repugnat perfici ab alio, atque habere aliquid se perfectius; ergo.

THESIS XIV^a

Licet vero Deus simplivissimus in se sit, I potest tamen humana ratio, imo II debet divinas perfectiones et operationes distinguere distinctione quam dicunt rationis ratiocinatae.

DECLARATIO. Quid sit distinctio rationis, et quotuplex dictum est in Ontologia Th. VII. confer ibidem.

DEMONSTRATIO I. PARTIS. Potest mens humana perfectiones etiam rerum creaturarum hac distinctione distinguere; multo ergo magis poterit distinguere perfectiones divinas. Sane ideo potest quoad res creatas, quia eas licet simplices aequivalent pluribus perfectionibus; atqui divina natura aequivalet infinitis perfectionibus; ergo.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. 1° Ut possit mens nostra comparare sibi notitiam Dei prout oportet, necesse est ut vel eam apprehendat uno conceptu adaequato, vel pluribus inadaequatis; atqui primum est impossibile, nam requireretur intuitio immediata quam non habemus; ergo necesse est ut pluribus inadaequatis conceptibus apprehendat; scilicet de-

bet uti distinctione. 2° Modus quo Deum cognoscimus id pariter postulat; nam efformamus nobis conceptum divinae essentiae quatenus ex perfectionibus quas in creaturis cognoscimus, ascendimus ad concipiendas perfectiones Dei; porro perfectiones creatae sunt distinctae, diversae, diversis conceptibus concipiendae, neque unus est conceptus formalis qui eas omnes simul exhibeat; ergo et perfectiones divinae quae ad modum earum concipiuntur, distinctae concipi debent.

Quare fundamentum huius distinctionis duplici elemento constat, altero ex parte Dei quod est eius infinita perfectio, altero ex parte nostra quod est imperfectio nostri intellectus: utrumque vero simul requiritur, neutrum enim seorsim sufficit; unde non est duplex fundamentum sed unum. Idecirco distinctio haec est *rationis ratiocinatae*.

Itaque haec teneantur 1° quamvis perfectionem divinam a parte rei esse de essentia singularum, quia quaevis perfectio est Deus, ens a se, infinitum; ergo postulat esse formaliter omnis perfectio: ideoque sapientia ex. gr. est formaliter potentia etc. Attamen 2° in hac distinctione, de qua locuti sumus, nullam esse falsitatem, quia nec explicite nec implicite modus concipiendi affirmatur de re concepta. 3° praecisionem distinctorum conceptuum non esse obiectivam sed formalem: eo quod quidquid concipitur est de essentia ceterorum (cf. Th. cit.). 4° Conceptus istos plurimos de Deo non esse synonymos quia non eodem modo repraesentant divinam naturam. 5° Ideoque quia quidquid de rebus affirmamus vel negamus, affirmamus vel negamus de iis prout concipiuntur a nobis, falsa est formaliter haec propositio ex. gr. Deus voluntate intelligit, quia cum dico voluntatem, exprimo inadaequate Deum ut volens est, porro Deus ut volens conceptus non est Deus conceptus ut intelligens. Nihilominus 6° ea propositio dici potest materialiter vera; quia si hoc modus intelligatur, Deus eo intelligit quod est identicum cum voluntate et est ipsa voluntas, tunc vera est. 7° Negandum est verificari in Deo contradictoria. Sane hae duae propositiones ex. gr. voluntas amat, intellectus non amat, non sunt contradictoriae licet intellectus et voluntas sint

idem; quia si voluntas et intellectus concipiuntur formaliter, tunc propositiones sunt de diversis subiectis; si vero concipiuntur materialiter tunc falsa est altera, nam sic verum est et voluntatem amare et intellectum amare; atque adeo cum in primo casu desit identitas subiecti, in altero oppositio praedicatorum quae requiruntur ad contradictionem, nulla habetur contradictio. Tandem 8° ineptum esse contendere ut dimissis huiusmodi distinctionibus de Deo loquamur ut est, quia conceptus nostri semper finiti sunt, et incompleti quippe desumpti a rebus.

THESIS XV^a

Distincta ratione essentia divina ab attributis, contendimus eam in hoc esse collocandam quod sit ipsum esse sive ens infinitum.

DECLARATIO. Etsi in Deo ut in se est spectato nulla sit distinctio essentiae ab attributis, quia Deus est una simplicissima realitas, et quidquid de Deo praedicatur sit ipse Deus, nihilominus distingui solet ratione essentiae ab attributis, quemadmodum distinguitur quoque in naturis finitis essentia a proprietatibus, quamvis realis distinctio inter eas non intercedat. Essentia ita distincta ratione dicitur metaphysica; ut vero est in se spectata, physica dicitur.

Nomine itaque essentiae metaphysicae intelligitur ea nota vel complexus notarum quae concipi possunt ut fundamentum ceterarum h. e. tanquam ratio ontologica cur ceterae notae subiecto competant. Hinc cum processus fit rationis ab essentia ad proprietates, est processus a priori. Nomine attributi intelligimus id quod cum essentia est necessario connexum, quodque proinde essentia cognita ex ea potest certissime ratiocinando colligi. Quapropter per essentiam metaphysicam divinam intelligimus eam notam distincte conceptam ab aliis, sive conceptum illius notae quae concipi a nobis potest ut ratio ontologica cur Deo competant ceterae notae, quae proinde attributa eius dicuntur. Iam vero quaestio est quaenam sit nota in qua essentia divina collo-

canda est. Non una est philosophorum sententia. Communis satis est ea quae *in aseitate*, ut aiunt, eam reponunt, h. e. in eo quod Deus sit ens a se, necessario existens. Quam sententiam ex eo probant quod ex hac nota ceterae quae ad Deum spectant ratioeinando colligi possunt. Verum in hanc sententiam concedere non possumus. Etenim ut nota aliqua prima sit et essentiam exhibeat, non satis est quod ex ea ceterae per ratiocinium quomodocumque colligi possint, sed requiritur ut sit nota talis ut ex ea a priori ceterae colligi possint, ideoque ipsa sit ratio ontologica ceterarum. Secus risibilitas ex. gr. in homine posset haberi ut nota essentiam exhibens, ex ea enim ratio et animalitas, ac per eas deinceps ceterae notae colligi possent. Sed quia liquet processum a risibilitate ad rationalitatem esse a posteriori, hinc etiamsi prius risibilitas quam rationalitas cognosceretur, ea nunquam haberetur ut hominis essentia. Porro eodem modo se habet aseitas vel necessitas existendi in Deo. Nam colligitur quidem necessario ex aseitate aut necessitate existendi ex. gr. infinitas, at est ne illa an haec ratio ontologica alterius? Liquet rationem reddi posse ontologicam cur Deus sit a se et necessario existat, nempe quia est ipsum esse, sive ens infinitum; e contrario vero ratio infinitatis petita a necessitate non est nisi ratio logica cur nos eam cognoscamus; eatenus enim ens necessarium dicimus esse infinitum, quia cum nota necessitatis videmus connexam notam infinitatis; quin tamen videamus necessitatem esse rationem ontologicam infinitatis.

Ergo re bene perpensa, haec sententia admitti nequit. Omissis autem aliis sententiis quae minus probabiles sunt, contendimus essentiam metaphysicam Dei in eo ponendam esse quod sit ens infinitum. Verum quia id non uno modo accipi potest, declarandum est quo sensu id accipiamus. Sane infinitas Dei spectari dupliciter potest, 1° ut distincte percepta, eaque ita spectata complectitur formaliter omnes perfectiones secundum suas proprias et distinctas rationes; 2° ut percepta confuse; eaque ita spectata clare quidem percipitur, et exhibet conceptum quo Deus a ceteris rebus discernitur,

atque distincte etiam exhibet rationem infinitatis, at singulas determinatas proprietates confuse virtualiter continet. Iam vero sicut primo modo spectata exhibet essentiam physicam, ita altero modo spectata exhibet essentiam metaphysicam. Sane essentia metaphysica est ipsa essentia physica, sed diverso modo percepta; diversitas autem modi in eo consistit quod essentia physica distincte exhibeat omnes notas, metaphysica unam aut alteram distincte, ceteras confuse; atque ita confuse ceteras, ut ceterae ex ea colligi a priori possint, sive ut ipsa appareat ratio ontologica ceterarum. Atqui id competit omnino infinitati confuse perceptae; ex infinitate enim confuse percepta singula et distincta attributa Dei, quaecumque ea sint, colligi possunt a priori. Ergo.

Verum ecce rursus difficultas. Nam nota entis una vel multiplex, in qua constituitur essentia metaphysica, est formaliter diversa ab aliis quae ex ea colliguntur, ut sensibilitas et rationalitas in homine, ex quibus plures aliae, ut voluntas, libertas, appetitus, vis motrix, extensio corporea quae formaliter differunt, derivantur. At infinitas non est formaliter nisi omnium attributorum synthesis simplicissima. Haec difficultas nos monet quod forte essentia metaphysica Dei non eodem modo statui potest ac essentia metaphysica ceterarum rerum. Et sane in creaturis formalitates sunt finitae, ideoque compositio metaphysica inter eas habet locum: at in Deo omnes formalitates infinitae sunt ita ut quaelibet sit de intrinseca essentia alterius. Porro si ita est, perperam quaeritur una formalitas divina in cuius conceptu altera formaliter non contineatur. Quocirca essentia metaphysica divina nequit collocari in ea nota vel formalitate quae secundum se sit ab aliis formaliter distincta, sed solum in ea quae secundum nostrum concipiendi modum ita sit ab aliis distincta ut ceterae ex ea a priori colligi possint. Haec autem est infinitas confuse concepta: ergo.

Huc redit nomen $\eta\eta\eta\iota$ ó $\acute{\omega}\nu$, h. e. plenitudo entis sive ipsum Esse illimitatum, sed personale: non est scilicet $\tau\omicron$ óν pantheisticum, sed ó $\acute{\omega}\nu$.

THESIS XVI^a

Necessaria perfectio divinae naturae est immensitas, quae simplicissima natura nullis est pro sua reali praesentialitate coarctata limitibus; ita ut quantumvis rerum spatia produci intelligantur iam omnibus his actu maior sit et prorsus infinita: ex quo consequens est cum res existere incipiunt Deum absque ulla sui mutatione omnibus iis intime adesse, non circumscriptum nec definitum, sed eas potius continentem atque omnino excedentem.

DECLARATIO. Conceptus divinae immensitatis huc redit. Ipsa est modus quidam divinae essentiae, quae 1° propter simplicitatem suam potest praesens esse rebus, praesentia non quidem cognitionis sed realitatis suae in hoc sita quod ipsa essentia sit ubi alia sunt, et non solum iuxta ipsa, sed cum ipsis et in ipsis; quae 2° propter simplicitatem infinitam potest adesse et inesse omnibus rebus quae sunt et esse possunt, ideoque omnia spatia occupare, quae 3° tandem propter immutabilitatem iam ab aeterno actu talis sit qualis esset si infinitis rebus existentibus iisdem adesset, et inesset. Quocirca divina essentia nullo est spatio circumscripta vel definita, non est proinde in loco quatenus esse in loco est esse circumscriptum limitibus, aut esse heic et non alibi; occupat tamen omnia loca, atque ita est unicuique rei praesens ut sit simul in ceteris: nec clauditur mundo, sed ipsum excedit, atque in infinitum actu protenditur ut actu sit ubicumque sine fine res esse possunt (Cf. Cosm. C. I. A. 2.^m).

Ex eo autem quod extra mundum nihil sit haud consequens est concipi non posse ibi esse Deum. Nam et ut nos *heic* simus non est necesse ut aliquid praeter nos sit ubi nos sumus. In hac enim denominatione qua dicimur nos *heic* esse, duo sunt distinguenda, alterum *relativum*, alterum *absolutum*: Relativum est praesentia rebus extra nos; absolutum est existentia nostra in certa parte spatii possibilis vel absoluti; iam vero si omnia circa nos annihilarentur, desineret quidem relatio nostra localis ad res,

sed modus absolutus existendi *heic* idem maneret. Quapropter si per adverbium *ibi* cum quaeritur an Deus sit extra mundum significetur coexistentia alterius rei cui praesens sit Deus, falsum est Deum esse ibi: si vero per *ibi* significetur solum existentia realis praeter res mundanas verissima est: nec ad hoc ut ibi Deus existat aliquid requiritur praeter suam essentiam.

Quapropter concipi nequit Deum neque esse heic, neque alibi, neque usquam: nam denominatio haec: *Deus est heic* praescindit per se a quavis circumscriptione et definitione locali, a quavis actuali relatione rei praesentis, et solum requirit ad sui verificationem existentiam Dei connotata possibilitate existentiae rei praesentis ipsi; quae possibilitas rei praesentis Deo est possibilitas spatii h. e. spatium absolutum seu pars eius (Cosmol. Th. VI). Proinde dicere: *Deum nusquam esse*: nisi intelligatur hoc sensu quod Deus non circumscribitur, nec definitur loco, perinde est ac dicere Deum non esse. Si enim Deus est, fieri hoc ipso potest quod ipsi sit praesens aliquid quod ab eo producat, atque aliquod corpus, possibilitas autem corporis seu extensionis est pars spatii absoluti; iam ergo Deus est ubi extensio aliqua esse potest, h. e. est in aliqua parte spatii absoluti, est ergo alicubi; ergo si existit est alicubi, et si nusquam est, non existit.

Est porro distinguenda immensitas ab ubiuitate; ea est modus intrinsecus divinae essentiae necessarius absolutus: ubiuitas vero relationem dicit praeterea ad res actu praesentes, quae relatio limitata est et contingens, ideoque ubiuitas est aliquid contingens et relativum.

Adverte 1° quod extensio entis imperfectio quaedam est quatenus dicit distinctionem in ipso seu partes extra partes; prout vero dicit solam occupationem spatii et praesentiam pluribus, nulla imperfectio est, sed perfectio, eiusque possibilitas simplicitatem consequitur. Adverte 2° modum istum existendi ubi res esse possunt, esse intrinsecum ipsi enti, scilicet essentiam ipsam hic modus afficit; nam de ea di-

recte praedicatur, eique inest independenter a quavis alia re; etenim res alia coexistens poterit quidem esse conditio cur illa essentia dicatur actu ei praesens; sed haec actualis praesentia iam supponit quod essentia praesens sit in se plus minus illimitata, et per se ipsam immediate reperiatur simul cum pluribus aliis; quae duo sunt intrinseca ipsi enti praesenti, et in quibus iste modus immensitatis quem declaravimus consistit; unde iste modus existendi non consistit in relatione quadam extrinseca sed est intrinsecus ipsi essentiae. Adverte 3° modum hunc existendi merito vocari praesentialitatem; est enim per ipsum Deum praesens actu rebus existentibus, ac potest esse omnibus possibilibus, si existerent, ea praesentia inquam qua sit simul cum ipsis occupans omnia spatia ab ipsis rebus occupata.

DEMONSTRATIO. Modus iste existendi quem declaravimus, est necessarius Deo. Nam Deus vel nusquam est, vel est ubicumque esse potest aliqua res. Atqui ut probavimus falsum est primum, ergo restat alterum. Probatur consequentia. Nam 1° si alicubi esse debet; nulla est ratio cur potius sit tantum heic quam illic; 2° propter suam infinitatem et immutabilitatem opus est ut semper actu sit ubicumque esse potest; potest autem esse in omnibus rebus quae sine fine distendi spatio possunt; indefinitum vero ad actum reductum est infinitum; existentia ergo Dei in spatio est actu infinita, sive est Deus immensus.

Necessitas divinae immensitatis hoc quoque pacto demonstrari potest. Loquimur de immensitate quam descripsimus, ut sit Deus etiam ubi res non sunt, ideoque ubi ipse non operatur ad extra. Porro hunc modum nemo negabit Deo esse possibilem: 1° enim ens simplex per se potest coexistere praesentialiter multis plus minus, atque existere ubi multa plus minus possibilis sunt; ens ergo simplicissimum et infinitum potest esse ubicumque sunt res vel esse possunt: 2° hic modus existendi nullam dicit imperfectionem, nullam excludit perfectionem. Iam vero modus qui ex se ipsam essentiam Dei afficit praeventens omnem operationem, si est possibilis est quoque necessarius; nam

si necessarius non est, est repugnans Deo. Sane non nisi quod imperfectionem dicit, non est Deo necessarium, omnis enim perfectio ipsi est necessaria; sed quod imperfectionem dicit ipsi repugnat. Et re quidem vera si in perfectionibus quae essentiam Dei afficiunt esset aliqua Deo non necessaria, et tamen ipsi non repugnans, in hypothesi quod illam haberet, essentia sua esset ex parte contingens, in hypothesi quod ea careret, esset ex parte in potentia; utrumque vero repugnat. Ergo si iste modus immensitatis non est Deus necessarius, ipsi repugnat. Falsum est autem ipsi repugnare, quia possibilis est; ergo est necessarius.

Coroll. 1.^m Cum Deus iam ab aeterno sit ubicumque esse potest, ergo cum res existere incipiunt Deus est illis actu praesens et ubique absque ulla sui mutatione, omnique mutatio est ex parte creaturarum, quibus existentibus incipit quidem relatio praesentiae divinae ad creaturas, non autem immensitas quae aeterna est.

2.^m Cum res dupliciter dicantur esse in loco circumscriptive vel definitive, Deus nullo ex his modis est praesens rebus: nam circumscriptive dicitur esse in loco id cuius diversae partes respondent partibus diversis rei alterius sive loci, qui modus existendi proinde proprius est corporum quae partes habent, atque est modus praesentiae imperfectae, per eum enim quod est alteri praesens non est ubi est alterum sed solum in parte spatii immediate contigua. Definitive dicitur esse in loco id quod est ita heic ut non sit alibi. Porro cum Deus non sit corpus nequit esse in loco circumscriptive, cum sit ubicumque esse potest nequit esse definitive, sed cum sit immensus omnia potius in seipso continet et ambit.

3.^m Quemadmodum divina infinitas alia prorsus est a potenciali infinitate entis in genere, ita divina immensitas alia omnino est a potenciali immensitate universalium quae dicuntur esse ubique et semper quia ubique et semper esse potest intellectus aliquis qui ea cognoscat: divina scilicet immensitas est proprietas realis entis realis existentis realiter in omni spatio sive reali sive possibili.